

Martin Žemla

Valentin
Weigel
Mystik / paracelsián /
theosof 16. století

Vyšehrad

Tato publikace vznikla v rámci projektu Ministerstva školství,
mládeže a tělovýchovy ČR MSM 6198959202
Centrum pro práci s patristickými, středověkými a renesančními texty
(příjemce Univerzita Palackého v Olomouci).

Recenzoval: doc. ThDr. Martin Wernisch

Translation, study & commentary © Martin Žemla, 2013

ISBN 978-80-7429-188-3

**Valentin Weigel – mystik, paracelsián,
theosof 16. století**

Předmluva	21
Úvod	23
1. Weigelův život v dobovém kontextu	29
2. Dílo: inspirace, témata, proměny	43
2.1 Rané texty: vliv „německé mystiky“	44
2.1.1 Hlavní témata „německé mystiky“: zbožštění, rození Boha v duši, základ duše	44
2.1.2 Vztah přirozenosti a milosti	46
2.1.3 <i>Unio mystica</i> , „bytotná víra“, „následování Krista“	49
2.1.4 Zákon a svoboda	51
2.1.5 Vnější znamení vnitřního ducha, Písmo jako pomůcka paměti, „oko mysli“	53
2.1.6 Svobodná vůle a zlo	55
2.1.7 Hermeneutické „pravidlo“	56
2.2 <i>O blaženém životě (De vita beata)</i> : vliv Boëthia, Hugona ze Sv. Viktora a Mikuláše Kusánského	57
2.2.1 Boëthius	58
2.2.2 Hugo ze Sv. Viktora	59
2.2.3 Mikuláš Kusánský	62
2.3 <i>Gnothi seauton</i> : „německá mystika“ a Paracelsus	64
2.3.1 <i>Gnothi seauton</i> I	65
2.3.1.1 Člověk jako mikrokosmos	66

2.3.1.2	Trojí poznání – Weigelova epistemologie	68
2.3.1.3	Hvězdy a přirozená moudrost	71
2.3.1.4	<i>Hermetica</i>	72
2.3.2	<i>Gnothi seauton</i> II.	73
2.3.2.1	„Zbožštění“ jako následování Krista	73
2.3.2.2	„Světlo přírody“ a „světlo milosti“; pravá víra . . .	74
2.3.2.3	Rovnost.	75
2.4	Rané spisy: shrnutí	76
2.5	<i>O místě tohoto světa (Vom Ort der Welt)</i>	81
2.5.1	Místo tohoto světa: mystická geografie a Kusánského kosmologie	82
2.5.2	„Německá mystika“: svobodná vůle a zákon, „zbožštění“ a nebeské tělo.	85
2.5.3	Vliv Paracelsovy přírodní filosofie a výklad Genese	88
2.6	<i>Zlatá rukověť (Der güldene Griff)</i>	90
2.6.1	Racionální hledání jistoty a dvojí moudrost	90
2.6.2	<i>Oculus mentis</i> a pravá víra	92
2.6.3	Kritika obřadů a „dvojí aspekt“.	93
2.7	Výklady Genese	94
2.7.1	<i>Informatorium</i> : dvojí moudrost a Augustin	97
2.7.2	<i>Přirozený výklad stvoření (Natürliche Auslegung von der Schöpfung)</i> : Sofia a <i>separatio</i> ; alchymie . . .	102
2.7.3	<i>Čtverý výklad první kapitoly Mojžíše (Viererlei Auslegung über daß erste Capitell Moysi)</i> : epistemologie a kosmologie, antropologie a Pico della Mirandola.	104
2.7.4	<i>O původu všech věcí (Vom Ursprung aller Dinge)</i> : výklad stvoření jako mystická antropologie, Jacob Böhme	108
2.8	Přírodněfilosofické texty: shrnutí.	111
2.9	<i>Dialog o křesťanství (Dialogus de Christianismo)</i> a pozdní spisy: kritika a radikalizace	116
2.9.1	Kritika ortodoxie, výzvy k toleranci a návrat k „německé mystice“	118
2.9.2	Následování Krista a <i>unio essentialis</i> – vyhocení poměru vnitřního a vnějšího člověka	120
2.10	Pozdní spisy: shrnutí.	124

3. Weigelův vliv: weigeliáni, antiweigeliáni a rosenkruciáni	128
3.1 Působení Weigelových myšlenek do roku 1609	128
3.2 Antiweigeliánské polemiky	133
3.3 Weigeliánství a paracelsiánství	148
3.4 Jacob Böhme	150
3.5 Johann Valentin Andreae	153
3.6 Jan Amos Komenský	155
3.7 Gottfried Wilhelm Leibniz a další	160
3.8 Obnovený zájem o Weigela v 19. a 20. století	162

Výbor z díla

O blaženém životě	167
Předmluva	167
1. Že tři části člověka odpovídají třem částem nebe či světa, anebo spíše, že se po právu má za to, že jsou s nimi zajedno a že blaženost nespočívá v mnohosti, ale v jednom	169
2. Že částečná dobra čili dobra Štěstěny se nacházejí vně člověka, a proto ho nečiní blaženým; a co staří označovali obrazem Štěstěny	171
3. Že vnější čili smrtelný člověk je zajedno s nebem, a kterak se nebeské figury vhodně přisuzují dobrům Štěstěny, těla a nadání	172
4. Že netřeba litovat nepřítomnosti Štěstěny ani jásat nad její přítomností, pakliže člověk vždycky dbá svých mravů	174
5. Že nebe čili Štěstěna může vnikat přímo do svého vlastnictví, jímž jsou přirození lidé	176
14. Že nejvyšší Dobro je jednoduché, jedno a dokonalé, že všechno je nejsjednoceněji jedno v Bohu a že přijetím Jedna a Dobra se stáváme blaženými čili Božími syny	178
23. Že všechno plyne zevnitř do složeného jsoucna a nic se nezískává zvnějšku, to dokládá a dokazuje samo světlo přírody, když stoupá a klesá, vychází a zapadá	180
24. Že Jedno čili nejvyšší Dobro je ve všem a vše je v Jednu, a že nic není větší než Jedno ani nic není menší	183

27. Že Adama a Krista třeba poznat v nás samých, neboť jejich přirozenost a vlastnost zvenčí nikoho ani neztratí, ani nespasí, a že nejvyšší Dobro je Kristus v nás	185
---	-----

Gnothi seauton.	189
----------------------------------	-----

Předmluva: Poznat správně sebe sama je tím nejlepším poznáním a nejvyšší moudrostí	189
--	-----

KNiha I.

1. Proč máme v úmyslu zkoumat člověka dvěma cestami, jako přirozeného a jako nadpřirozeného, atp.	192
2. Že člověk je co do svého přirozeného a prvního stvoření složen ze tří částí, totiž z těla, duše a ducha, a kterak každá má svůj zvláštní původ, a tudíž na druhé straně také svůj zvláštní cíl.	193
3. roč Bůh učinil člověka šestého dne až nakonec, po všech ostatních tvorech, když on je tím nejvznešenějším stvořením pod nebem atd.	196
4. Že člověk je vším, co je stvořeno, čili stručným shrnutím celého tvorstva	199
5. Že člověk je synem zrozeným ze dvou otců, totiž z věčného a z pomíjivého, atd.	201
6. Že vnější viditelné tělo není sám člověk, nýbrž jen dům a nástroj pravého člověka, atd.	203
7. Že se vnější viditelné tělo skládá ze tří rozličných částí, totiž z břicha, srdce a hlavy, co to znamená atd.	205
8. Že v člověku je možno nalézt trojí oko, totiž nejnižší oko těla, střední oko rozumu a nejvyšší oko chápání	207
9. O rozdílu těchto tří očí v člověku, kterak jedno dalece předčí to druhé a pojímá je v sobě	209
10. Že všechno přirozené poznání a chápavost pochází či plyne ze samotného oka, a nikoli z předmětu, atd.	212
11. Že člověk je samo oko, jímž se poznávají všechny viditelné i neviditelné objekty a předměty, atd.	214
12. Že kromě teologů také uznávání filosofové rozlišují trojí svět či nebe, k čemu to poukazuje atd.	215

13. Nakolik je člověk podroben hvězdám na nebi a že o Písmu svatém nám nedává poučení nebeský firmament, ale Bůh	218
14. O užitku a důstojnosti astronomie.	220

KNIHA II.

1. Že člověk nemá setrvávat v přirozenosti, nýbrž má z přirozenosti přejít k nadpřirozenému, to jest ze starého Adama má být přesazen v nového člověka Krista	223
2. Že poznání Adama a Krista a jejich vlastností je nejen velmi užitečné pro <i>gnothi seauton</i> , to jest pro poznání sebe sama, nýbrž ukazuje se tak i krátká a pravá cesta ke správnému pochopení Pavlova textu.	225
3. Že ony dvě významné osoby, Adama a Krista, lze spolu s oběma stromy v ráji s užitekem zkoumat při poznávání člověka atd.	227
4. Že obě osoby, Adam i Kristus, i oba stromy nejsou vně nás (jak má za to svět), nýbrž musí být rozpoznány v nás, chceme-li řádně filosofovat v Kristu, atd.	230
5. Že každý člověk je sám svým největším nepřítelem, a tak se nikoho nemá obávat a strěhnout tolik jako sebe sama	233
6. Kdo není odevzdaný a nemá v nenávisti sebe sama, nýbrž sám sebe vyhledává a lpí na sobě, ten je svým největším nepřítelem a nemůže vejít do království Božího	236
7. Kterak království Boží je v nás, ba mnohem blíž, než jsme my sami sobě, a přece ho nelze dosáhnout, leda když sem duše přivede svého muže, atd.	239
8. Že obraz Boží v nás nám sdostatek ukazuje, co je Kristus čili neměnná vůle Boží, a že k Otci na nebesích lze dojít jedinež skrze Krista atd.	243
9. Jako byl člověk sveden hadem a upadl v hřích, smrt a zatračení, tak musí v Kristu zase být vysvobozen, vzkříšen a žít	246
10. Že před svým znovuzrozením je každý přirozeným člověkem a nepřítelem Boha i sebe sama	250
11. Bez Kristova pokorného člověčenství nelze přijít a vejít do jeho vysokého a vznešeného božství	252
12. Že porovnáním nového a starého člověka může každý sám sebe prověřit a zjistit, kým je, totiž že je svým největším nepřítelem atd.	254

13. Že Bůh těm, kdo ho uctívají v Duchu a v pravdě, neodepře milost a znovuzrození, atd.	258
Závěrečné slovo ke čtenáři.	260
Dodatek	261

O místě tohoto světa 263

1. Že každému člověku je užitečné, uváží-li, na čem stojí svět, že nespadne	263
2. O velikosti a malosti zeměkoule a celého světa, jakož i o osmi viditelných sférách	265
5. O čtyřech dílech světa, počítáno podle zemí	268
9. Že země s mořem tvoří kouli, která spočívá uprostřed jako bod ve [středu] kruhu; a proč ze svého místa nepadá ani se neposouvá.	270
10. Že celý tento velký svět, to jest nebe a země, nestojí na žádném místě a nemůže nikam spadnout	272
11. Že Země se vznáší ve vzduchu a celý svět v nicotě, v sobě samém, a nemůže nikam spadnout	274
12. Že tělesné věci jsou pro vnější oko velké a neobsáhnutelné, kdežto pro oko vnitřní jsou malé a obsáhnutelné.	278
13. Kterak tento viditelný svět je bez [pomoci] matérie stvořen v materii a jak se nakonec zase obrátí v nic	280
14. Jak je tomu před stvořením světa, ve světě a po zániku světa, kde se nyní nachází ráj a Kristus, kde nebe a peklo a kde naše otcina	282
15. Kde je nyní peklo, a že tento viditelný svět je peklem ďáblům, kteří musí přebývat uvnitř čtvera živlů	285
16. Že z toho, co bylo svrchu řečeno, nutně plyne mnohé užitečné poučení	288
17. Že nic nemůže být blaženo ani obdařeno pokojem, pakliže se nenachází na tomu určeném a předepsaném místě, a co je tím určeným místem rozumného stvoření, v němž má pokoj a blaženost	290
18. Že Lucifer je vyhnán a zapuzen z nebe a Adam z ráje, aniž by přitom změnili místo, neboť zůstávají právě tam, kde byli předtím, z čehož plyne, že hřích není substance, nýbrž akcident	293

19. Že všechno toužení, vzdychání a běhání tvorstva se děje kvůli dosažení pokoje, kterého ale nelze dosáhnout v ničem vnějším, nýbrž lze jej toliko zakusit a očekávat uvnitř skrze Krista.	297
20. Že věčné peklo zavržených je jejich vlastní sebeláska a nenávisť k nejvyššímu Dobru, po němž bez konce, leč marně touží	299
21. Kterak tři pekelné fúrie trýzní zavržené a pro jejich nenávisť k Bohu a vlastní sebelásku jim berou jejich pokoj	301
22. Že na onom světě nebude přirozené živlové tělo zabírající prostor či rozlehlost a hledící tělesnými očima sem a tam, nýbrž tělo nadpřirozené, nebeské, vtělené z Ducha svatého, které nepotřebuje žádné vnější místo.	304
23. Že v onom životě nebude už poznání jazyků, umění a fakult, jinak by ve věčném království nebyla dokonalost . . .	307
24. Že v království nebeském nebude císař ani papež, král ani biskup, kníže ani kazatel, nýbrž nade všemi jen jediný Pán všech pánů, totiž Bůh	310
25. Že v onom životě nebude již lidských titulů, jmen ani úřadů, jež jsou dány rozdílným rodem	313
26. Co to znamená být v nebi a být v pekle, a že neproměnná vůle Boží je určité místo, na němž se shromáždí všichni blažení a budou tam přebývat	315
27. Že záleží na mé vůli, a nikoli na mém bytí, zda jsem v Bohu v nebesích, anebo zda jsem v dáblu v pekle	317
28. I když sjednocení duchů záleží na vůli, nikdo si nemůže sám ze své vlastní vůle přičinit a dát znovuzrození, víru, to jest sjednocení s Duchem Božím, ale musí je dát jedině Bůh bez všeho našeho přičinění	319
29. Že nebe, království Boží a pravá otčina je nám mnohem blíže, než jsme my sami sobě, a proto je nesmíme hledat mimo sebe, nýbrž musíme je očekávat uvnitř v duchu	321
O původu všech věcí.	324
1. Proč je nutno uvažovat dvojí bytí?	324
2. Že je nutně třeba uvažovat dvojí dílo čili stvoření	325
3. Že mezi Bohem a jeho stvořením je třeba vidět rozdíl	326

4. Že Bůh tvoří, chce a působí skrze své Slovo a Ducha a nikoli bez nich	327
5. Že první Boží stvoření je dokonalý obraz, v němž nemůže být temnoty, pustiny ani prázdna	329
6. Že temnotu a pustou a prázdňou zemi nestvořil Bůh, nýbrž vyvstala ze svého vlastního	330
9. Jakou podobu by bylo mělo [stvoření], kdyby byl Lucifer nepadl, a jaké důsledky měl jeho pád	331
10. O vodách, o Duchu a o hlubině, odkud pocházejí a co jsou zač, jakož i o temnotě	333
11. O jediném dni, který měl zůstat navěky, a o věčné temnotě	335
12. O klenbě uprostřed vod, co je zač a k čemu slouží.	336
13. O vodách nad a pod klenbou, co jsou zač	337
14. O jedenácti nebích, která obklopují věčného Boha a všechna jeho stvoření, viditelná i neviditelná, věčná i nevěčná . .	339
15. O díle třetího dne, kdy z prvotní látky dolních vod vcháží na světlo viditelný svět	342
16. O Božím díle čtvrtého dne, to jest o tělesném světle, životě a smrti všech pomíjivých věcí pod nebem	344
17. O díle pátého dne	345
18. O díle šestého dne, kterým je člověk	346
Zlatá rukověť	347
[Předmluva]	347
1. Že zkoumání věčného božství a šesti dnů stvoření, jakož i poznání sebe sama přináší ten největší užitek	349
2. Nevědět nic o věčném božství a jeho dílech a neznat sebe sama je příčinou všeho scestí a vší temnoty	351
3. Že k vidění a souzení patří dvě věci, totiž oko a předmět . .	352
4. O oku a předmětu, co jsou a kolik jich je.	354
5. Že v člověku je dvojí moudrost, přirozená k životu smrtelnému a nadpřirozená k životu věčnému, a že jedna dalece převyšuje druhou	355
6. Že je nutně třeba rozlišovat dvojí poznání, totiž přirozené a činné pro tento život, a nadpřirozené trpné pro život věčný	358

9. Že všechno přirozené poznání plyne nikoli z předmětu, nýbrž z oka samého, a k čemu je taková úvaha	360
13. Že v nadpřirozeném vnitřním poznání Bůh sám je v člověku okem, a on je jakoby jeho nástrojem, z čehož plyne ryzí jednota v nebi	363
14. Že mezi zbožnými panuje jednota a pokoj, a to díky jediné Boží vůli, již snášejí a strpí, na nebi i na zemi	365
15. Že obojí moudrost čili poznání vchází do člověka narozením zevnitř, a nikoli zvenčí prostřednictvím stínu	368
16. Že knihy nepůsobí v člověku nic bytostného, ale mají se psát a užívat jen k dosvědčení, zpravení a jako svědectví	373
17. O dvojmý posuzování a nahlížení Písma vnějším a vnitřním člověkem.	375
18. Kde člověk obvykle hledá a bere své soudy	378
19. Že nikdo nemá svůj soud brát a tvořit na základě přesvědčení či vážnosti jiných lidí, poněvadž to by bylo vnášení zvenčí dovnitř a proti světlu přírody	380
20. Že u žádného předmětu nelze soud [ani] poznání čerpat z litery Písma	381
21. Že poznání neplyne a nepochází z poznávaného, tedy z předmětu, nýbrž z poznávajícího samého	383
22. Důkaz na základě Písma, že předmět nevnaší do poznávajícího soud ani poznání.	384
23. Že jediné víra představuje pravý soud, jakož i poznání Boha a zkoumání duchů	386
24. Že rozlišování duchů nemáme hledat ve vnějších knihách lidí, kde je nelze nalézt, nýbrž uvnitř v duchovní knize srdce, přičemž Písmo svaté máme nadto vzít k dosvědčení . . .	387
25. Že tato kniha je Boží slovo čili Království a Moudrost ve všech lidech a má rozličná jména.	389
26. Proč se vnitřní Kniha čili Slovo stalo viditelným a vnějším, a to trojí cestou	391
27. Že krátká, malá a mrzká rozkoš světa brání nekonečnému věčnému pokladu a zahrazuje ho.	393
28. Že poučení o Bohu musíme dosáhnout zde v tomto čase, a ne až v nebi	395
Závěrečné slovo ke čtenáři	396

Dialog o křesťanství	398
Výklad těchto tří předních osob ve světě	398
1. <i>Auditor</i> se těší bytostným sjednocením s Bohem skrze Krista, což <i>Concionator</i> rozpoznává a odsuzuje jako blud	403
2. <i>Auditor</i> a <i>Concionator</i> spolu disputují o pravém smyslu <i>iustitia imputativa</i> a o tom, kterak všechno kázání je marné, chybí-li pomazání, to jest vnitřní Slovo čili sluch, což <i>Concionator</i> rovněž odsuzuje jako blouznivectví	416
3. Že je nutné umrtvovat tělo skrze smrt Krista v nás a že tato smrt je život. <i>Concionator</i> se však utěšuje vnější smrtí Krista skrze připočtenou spravedlnost.	427
7. <i>Concionator</i> vykoná zpověď a umírá. Jan a Pavel, bratři <i>Auditorovi</i> , trvají na tom, aby setrval u čistého učení Kazatelova, leč marně. Každý, kdo umírá, musí opustit tři věci	441
8. <i>Auditor</i> umírá bez kněze, zpovědi, rozhřešení i svátosti, je pohřben na poli a jeho bratři Jan a Pavel se pro to tuze rmoutí. Smrt je potěšuje.	445
9. <i>Concionator</i> se zjevuje bratřím na poli, dosvědčuje společně se Smrtí, že je v temnotě, kdežto <i>Auditor</i> ve světle. Následuje zpráva o onom světě a kterak je přítomen v tomto světě	449
Autor ke čtenáři dialogu.	455
Smrt ke všem, konec všech živých	456
O modlitbě	457
9. K čemu je člověk stvořen a o velkém užitku blažené modlitby, jakož i o velké škodě toho, kdo modlitbu opomíjí	457
10. Co bylo doposavad řečeno a k čemu je takové učení	460
Literatura	463
Summary	474
Rejstřík.	477

**Že poznání neplyne a nepochází z poznávaného,
tedy z předmětu, nýbrž z poznávajícího samého**

Mám-li vidět nějakou věc, musím mít oči; jsem-li slepý, nevidím nic. Mám-li slyšet, musí ve mně být sluch, protože kdybych byl hluchý, nic bych neslyšel. Mám-li ochutnávat a rozlišovat chutě, musí to všechno být předem ve mně, kdyby nebylo, nemohl bych cítit, co je studené nebo teplé, sladké nebo kyselé. To nevývratně prokazuje, že poznání neplyne z objektu neboli předmětu, nýbrž z toho, kdo jej nahlíží a poznává, to jest z oka, a ne z předmětu. Tím, z čeho vychází *cognitio*, je *cognoscens*, nikoli *cognoscibile obiectum*. *Iudicans* je tím, z čeho musí vycházet *iudicium* a v něm i být, nemůže tím být *obiectum iudicandum*.

Je ovšem dvojí *iudicans* a *iudicabile* či *iudicatum*: jedno je *activum*, tedy činné, druhé *passivum*, čili trpné. Kdyby však měl soud či poznání vycházet z objektu a ne z oka samého, muselo by z toho nutně plynout, že kdyby nějaké *obiectum* čili předmět posuzovalo nebo vidělo deset lidí, museli by z něho přijmout a vzít stejný a nerozdílný úsudek a poznání, což se ale neděje. Neboť co oko, to zvláštní poznání a posouzení nějaké objektu. Kolik hlav, tolikero soudů, kolik čtenářů, tolikero [různých] porozumění – což by bylo jinak, kdyby poznání a soud vstupovaly z objektu do oka. S jakým okem kdo k předmětu přichází, podle toho jej i poznává, vidí a posuzuje. Je-li oko v tobě vpravdě světlé, pak i tvé poznání a soud budou vpravdě světlé a nebude v nich omyl. Pakliže je však tvé oko pošetilé a temné, i tvoje vidění, poznávání a souzení bude falešné a nesprávné. Proto s jakým okem přijdeš, tak i uvidíš objekt a tak budeš o něm soudit. Z toho tedy plyne, že všechno poznání vchází zevnitř skrze oko do objektu a ne z objektu do oka. To dosvědčuje zkušenost a světlo přírody, protože Bůh vyvedl všechny věci zevnitř ze skrytosti na světlo, z duchovního do tělesného. Proto vše viditelné musí být spatřováno, poznáváno a posuzováno prostřednictvím neviditelného ducha.

Ach, Bože, neviditelný, skrytý stvořiteli, jenž všechny věci vidíš zevnitř v sobě samém, ještě než vzniknou, ty, jenž jsi stvořil i anděly, aby vše (jako ty) nahlíželi zevnitř, sami v sobě, ty jsi

vidění, poznávání a souzení v každém, tys povolal všechny věci z neviditelného ve viditelné, aby byly hmatatelnými předměty, osvit naše temná srdce, abychom nepopírali oko, jež jsi nám dal, a nezbyde nám než doznat, že všechno poznání plyne z oka do předmětu a všechen soud musí vycházet ne z objektu, ale z posuzujícího. Tak budeme zachráněni a vysvobozeni z mnohého omylu.

KAPITOLA 22

Důkaz na základě Písma, že předmět nevnáší do poznávajícího soud ani poznání

Ne nadarmo praví Pán (Matouš 6): „Je-li tvé oko světlé, bude i celé tvé tělo světlé, ale je-li tvé oko temné, i tvé tělo bude temné.“¹¹² To znamená: je-li tvé srdce osvíceno ve víře, čteš Písmo dobře, neboť je ve shodě s tvým srdcem a všechny tvé výklady plynou z Ducha, pravého to oka. A naopak, jsi-li nevěřící, je tvé oko temné a všechno tvé čtení a vykládání je falešné, vychází toliko z litery, takže sám sebe i druhé okolo sebe budeš uvádět do věčné temnoty. Někteří tvrdí, že Písmo je jasné a zřetelné¹¹³, čímž chtějí dovodit, že je třeba z něho čerpat víru čili poznání Krista, ale neříkají už, pro koho je jasné a zřetelné – totiž pro ty, jejichž víra v Boha je ryzí a jejichž srdce je poučené, kdežto nevěřícímu je temné a tmavé

¹¹² Srv. Mt 6,22n.

¹¹³ Myšlenka, že Písmo, které vykládá samo sebe (*sui ipsius interpretis*), je každému věřícímu jasné, patří Lutherovi. Zatímco středověká scholastika rozvinula metodu čtverého výkladu Písma (doslovného; alegorického; tropologického čili morálního; anagogického čili mystického či eschatologického), humanisté spolu s Lutherem tento výklad odmítli (viz výše pozn. 686 s Erasmovým poukazem na „voskový nos“ Písma, který se vztahuje právě k různým, často krkolomným interpretacím Bible). Luther, následující v tom v zásadě Erasma, byl přesvědčen, že obtížná místa v Písmu lze pochopit jejich srovnáním s jinými biblickými místy. Podobnou metodu volí posléze Franck, ovšem se zcela jiným záměrem: srovnání různých výroků Bible podle něj ukazuje jejich neřešitelnost na rovině rozumu; člověk se musí stát „bláznem a dítětem Božím“, tedy dosáhnout vniřního, duchovního pochopení Písma, které vždy zůstává pro rozum „věčným paradoxem“ (*Paradoxa*, s. 4 a 6; „Vorrede“). Toto pojetí, jak vidno z dalšího textu, sdílí také Weigel.

a zůstává pro něj skryté a zastřené. Proto s jakým okem k Písmu přistoupíš, tak je i uvidíš (jak bylo už vícekrát řečeno). Nasadíš-li si modré brýle, budou se ti všechny objekty jevit modré, i když modré nejsou. Nasadíš-li si brýle červené, budou se ti všechny objekty zdát červené, i když červené nejsou. Nemáš-li v sobě chápání skrze Ducha, pak se ti zdá Písmo rozpolcené a rozporuplné, i když je v duchu jednotné.¹¹⁴ Proto chceš-li užívat Písmo s užitkem a plody, musí být poznání a soud nejprve v tobě a plynout z tvého duchovního oka, a nevcházet dovnitř teprve z předmětu. Vezmi si takovýhle příklad: Bible je jeden jediný a nehybný předmět (jak bylo už začasť řečeno). Bude-li tu sto čtenářů, každý ji pochopí podle své hlavy. Pravím, každý podle své hlavy, to jest ze svého oka, ne z předmětu. Kdyby měl soud a poznání plynout z předmětu, namísto z osvětleného, věřícího oka a čtenáře, zajisté by všech sto čtenářů přijalo z předmětu čili objektu jedno a totéž nerozdílné porozumění všem článkům, jenže tak tomu není. Spíš je tomu tak, že *quot homines tot sensus*, kolik lidí, tolik pochopení. Proto se nám k naší vlastní škodě ukazuje, že poznání a soud spočívá v poznávajícím a soudícím, a ne v objektu. Hle, stejně je tomu se všemi těmi, kterým litera slouží k tomu, aby ze sebe dělali dozorce nad kacírstvím; poněvadž oko mají slepé a svědectví ducha jim chybí ,popírají oko [ducha], jež v sobě mají, takže po způsobu svého vlastního oka, které je temné a černé,¹¹⁵ považují Krista a všechny jeho následovníky za ďáblы a svůdce a odsuzují je.

Ach, Bože, tys nám všem na počátku stvořil ryzí jasné oko, v němž jsi nám dal svého Ducha, abychom nežili podle tělesného, vnějšího člověka, nýbrž podle člověka vnitřního. Protože jsme se však odchýlili a stali jsme se vnějšími světskými lidmi a na vnitřní poklad jsme zapomněli,¹¹⁶ nechals nás právě to, co jsi skryl v nás

¹¹⁴ Srv. S. Franck, *Das verbütschiert Buch*, „Vorrede“, s. 3r–v; týž, *Kronbüchlein*, 2. „Eitelkeit der Künste“, s. 136n. – Příklad s barevnými skly podobně uvádí též Tauler V4 (21,9nn), Kusánský (na více místech, např. *De visione Dei*, kap. 19, in: *Opera omnia* VI,21) či Luther (*Predigten über das 2. Buch Mose*, WA 16,143: „Náš rozum hledí skrze barevné, červené či modré sklo, a to nemůže s očí sejmout, a tak všechno, co vidí, musí být taktéž červené, modré nebo zelené...“).

¹¹⁵ Srv. Mt 6,22n.

¹¹⁶ Srv. Mt 13,44; 2K 4,7.

samých, zapsat písmem, jež nám má být svědectvím, útěchou, varováním, poučením atd. Ach, vyšlehní z nás, ty světlo pravé, otevři nám pochopení svým Duchem, jenž Písmo diktoval a zapsal, abychom s Antikristem marně neusilovali o to, nalézt rozsouzení v liteře, tedy v objektu, nýbrž abychom ve tvém světle viděli světlo,¹¹⁷ zevnitř, s velikou rozkoší a radostí, a Písmo svaté brali a užívali jako drahocenný dar, jenž nám má být svědectvím.¹¹⁸ Amen.

KAPITOLA 23

Že jedině víra představuje pravý soud, jakož i poznání Boha a zkoumání duchů

Spásná víra je úhrnem ctností a vším, co lze nazvat dobrým nebo něco dobrého přináší, a stejně tak je i mírou, pravítkem, vodítkem, měřítkem, jímž se vyměřuje nebeský Jeruzalém se svými obyvateli. Nediv se, pravím-li, že víra je vším, neboť je soudem, jímž se rozpoznávají a posuzují všechny sekty, je okem, jímž se zkoumají a nahlížejí všichni duchové.¹¹⁹ Kdo má víru, má Krista a všechny věci v Kristu, kdo má víru, toho základ je nehybný a jeho dům nestojí na písku, nýbrž na skále.¹²⁰ Pravá víra není totiž dílo lidské, nýbrž dílo a dar Boží. V odevzdaném člověku proto vše dobré působí sám Bůh, ano, on sám se skrze víru vkládá do srdce, takže přebývá v člověku – a tomu říkáme Kristus. Taková víra čili Kristus v nás přebývajícím přesazuje člověka z přirozenosti do milosti, obnovuje, posvěcuje, očišťuje, ospravedlňuje a osvěcuje člověka, který se stává novým stvořením, skrze Krista¹²¹ stvořeným k dobrým skutkům, takže pak už člověk nepatří sám sobě, ale Bohu. Každý [vpravdě] věřící je odňat sám sobě a odevzdán Bohu, v takovém člověku Bůh poznává sám sebe.

¹¹⁷ Srv. Ž 36,10.

¹¹⁸ Srv. Mt 24,14: „A toto evangelium o království bude kázáno po celém světě na svědectví všem národům...“

¹¹⁹ Srv. 1J 4,1.

¹²⁰ Srv. Mt 7,24nn; 1K 3,10.

¹²¹ Srv. 2K 5,17.

Z tohoto božského poznání pak vychází soud o všech předmětech a Písmo se bere jako svědectví, ježto je ve shodě se srdcem. Takový člověk nemá zapotřebí věřit tomu, co se protíví jeho srdci.¹²² Ano, kdo sám sebe k víře nutí a věří proti svému srdci, ten jenom sám sebe přesvědčuje, že je věřící, jenže tomu tak není, protože mu schází to nejlepší, totiž svědectví Ducha, a proto nemůže ani vynášet soud nad sektami, jelikož nemá Ducha Kristova (Římanům 8).¹²³ Každý proto zkoumej nejprv sám sebe, zda je věřící, zdá v něm přebývá Kristus (2. list Korinským 13).¹²⁴ Kdo jej nemá, tomu schází měřítko a vodítko, podle něžž by zkoumal duchy,¹²⁵ poznával objekty, četl Písmo, rozeznával pravdu a lež. A naopak, kdo jej má, ten má oko, jímž nahlíží všechny předměty a jemně rozlišuje, a má též měřítko, díky němuž oddělí lež od pravdy. Neboť kdo chce vědět, co je falešné a křivé, ten musí nejdřív znát, co je rovné a pravé. A to všechno činí víra, z níž vychází neomylný soud o všech předmětech.

Ach, Bože, věčná pravdo, ty nenávidíš lež. Ach, Bože, věčný živote, ty přemáháš smrt. Ach, Bože, světlo pravé, ty zapuzuješ temnotu. Učiň ve mně svým Duchem spásnou víru, aby mé oko bylo osvíceno a já viděl a rozlišoval falešné od pravého, střehl se temnoty a smrti a poznával u všech duchů pravdu, zdali jsou od tebe. Amen.

KAPITOLA 24

Že rozlišování duchů nemáme hledat ve vnějších knihách lidí, kde je nelze nalézt, nýbrž uvnitř v duchovní knize srdce, přičemž Písmo svaté máme nadto vzít k dosvědčení

Dřív než jsem dospěl k počátku pravé víry a když jsem se spolu s ostatními mínil zalíbit ne Bohu, nýbrž davu, nejednou jsem se notně trápil s tím či oním článkem a byl bych rád věděl, oč se opřít.

¹²² Srv. Ř 2,14n.

¹²³ Srv. Ř 8,16; 8,9.

¹²⁴ Srv. 2K 13,5.

¹²⁵ Srv. 1J 4,1.

Valentin Weigel

Mystik / paracelsián / theosof 16. století

Edice Reflexe

Z latinských a německých originálů přeložil a úvodem opatřil Martin Žemla. Redigoval Josef Bradáč. Typografie Vladimír Verner. Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., roku 2013 jako svou 1170. publikaci. Vydání první. AA 26,55. Stran 496. Odpovědná redaktorka Radka Fialová. Vytiskla tiskárna PBtisk, s. r. o.
Doporučená cena 398 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-188-3